

Rozdział I. Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia oraz metody i środki prawne wpływu państwa na gospodarkę jako punkt wyjścia do rozważań nad rolą państwa w kształtowaniu konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorców

§ 1. Słów kilka o wolności działalności gospodarczej i konstytucyjnych przesłankach jej ograniczenia

Polski ustawodawca zdecydował, że podstawą ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej jest społeczna gospodarka rynkowa (art. 20 Konstytucji RP)¹. Przyjmuje się, że „filarami, na których wspiera się społeczna gospodarka rynkowa, są wolność działalności gospodarczej i własność prywatna, a także solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych”². Rozwinięcie tej zasady zawarte jest w przepisie art. 6 ust. 1 SwobDziałGospU, zgodnie z którym „podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach”.

W orzecznictwie TK zgodnie przyjmuje się, że „wolność działalności gospodarczej nie ma charakteru absolutnego, a zatem może podlegać ograniczeniom”³. Ograniczenie wolności działalności gospodarczej może nastąpić jedynie na podstawie ustawy oraz z uwagi na ważny interes publiczny (art. 22 Konstytucji RP).

¹ Według art. 20 Konstytucji RP „społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”.

² Wyr. TK z 7.5.2001 r., K 19/00, OTK 2001, Nr 4, poz. 82.

³ Por. wyr. TK: z 10.4.2001 r., U 7/00, Dz.U. z 2001 r. Nr 36, poz. 422; z 7.5.2001 r., K 19/00, OTK 2001, Nr 4, poz. 82; z 2.12.2002 r., SK 20/01, Dz.U. z 2002 r. Nr 208, poz. 1778; z 27.2.2014 r., P 31/13, Dz.U. z 2014 r. poz. 288.

Ograniczenia te mogą być wprowadzane w szczególności z uwagi na ochronę takich wartości, jak bezpieczeństwo⁴, porządek publiczny, ochrona środowiska⁵, zdrowia⁶ i moralności publicznej, wolności i praw innych osób⁷ (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP).

Po pierwsze, zauważyć należy, że w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji RP cel regulacji powinien znajdować uzasadnienie w konstytucyjnej aksjologii⁸, i – co za tym idzie – dopuszczalne ograniczenie praw i wolności musi być na tyle merytorycznie uzasadnione, aby w konflikcie w szczególności z zasadą swobody działalności gospodarczej rachunek aksjologiczny przeważał na jego korzyść⁹. Takiej

⁴ Np. ustawa z 21.12.2000 r. o dozorze technicznym (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1125); ustawa z 25.8.2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 594 ze zm.); ustawa z 14.3.1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1412); ustawa z 7.7.1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1409 ze zm. – PrBud); zob. A. Brzezińska-Rawa, Zadania Prezesa UOKiK, s. 53–61.

⁵ PrOchrŚrod – ustawa z 27.4.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.); ustawa z 16.4.2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1651); ustawa z 11.5.2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz.U. Nr 63, poz. 638 ze zm.); ustawa z 27.4.2001 r. o odpadach (Dz.U. Nr 62, poz. 628 ze zm.).

⁶ Np. ustawę z 6.9.2001 r. – Prawo farmaceutyczne (t.j. Dz.U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 ze zm.); ustawa z 5.12.2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 947 ze zm.); ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1502 ze zm.).

⁷ Warto w tym miejscu przytoczyć stanowisko wyrażone w wyr. WSA we Wrocławiu z 5.8.2014 r., II SA/Wr 339/14, CBOSA: nie można jednak zgodzić się ze skarżącymi, że dopuszczenie w mpzp lokalizacji obiektów bezpośrednio przy granicy działek budowlanych, w tym taka lokalizacja przydomowych garaży, narusza zasady wynikające z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 64 ust. 3 Konstytucji RP poprzez nieproporcjonalne ograniczenie ich praw. Z przepisu art. 64 ust. 3 Konstytucji RP wynika bowiem, że własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności. Natomiast zgodnie z zasadą proporcjonalności wynikającą z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności mogą być ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Przy czym nie mogą one naruszać istoty wolności i praw. Postanowienia art. 31 ust. 3 i art. 64 ust. 3 Konstytucji RP wskazujące, że dopuszczalność ingerencji w prawo własności musi mieć podstawy w regulacji ustawowej, nie oznaczają jednak, że ograniczenie prawa własności ma wynikać z mocy prawa. Dopuszczalność ograniczenia prawa własności może bowiem nastąpić w wyniku działania organów władzy publicznej podjętego w ustanowionych w ustawach formach prawnych, w tym w drodze regulacji normatywnych zawartych w planach miejscowych uchwalanych w oparciu o przepisy PlanZagospU. Stosownie zaś do art. 6 ust. 1 PlanZagospU ustalania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego kształtują wraz z innymi przepisami sposób wykonywania prawa własności nieruchomości.

⁸ Por. wyr. TK z 26.4.1999 r., K 33/98, OTK ZU 1999, Nr 4, poz. 71.

⁹ Por. wyr. TK z 8.7.2008 r., K 46/07, OTK-A, Nr 6, poz. 104.

oceny aksjologicznej dokonywał w swoich wyrokach TK w odniesieniu do ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, wskazując, że: „ocena aksjologii ustawy (...) odwołuje się do powszechnie uznawanych wartości i «nie wymaga szerszego uzasadnienia»¹⁰. W kolejnym wyroku podkreślał, że: „wartości te związane są z ochroną zdrowia, dobrem rodziny, porządkiem publicznym i bezpieczeństwem obywateli. Uzasadniają one wprowadzenie systemu sprzedaży alkoholu na zasadzie reglamentacji oraz stosowanie instrumentów prawnych służących ograniczaniu nadmiernego jego spożycia. W świetle ustawy celem art. 18 ust. 10 pkt 1 lit. a Alkoholu jest ochrona nieletnich. Wprowadzenie środków przeciwdziałających zjawiskom związanym ze spożywaniem alkoholu przez nieletnich jest uzasadnione w świetle (...) art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ponieważ prowadzi do ochrony zdrowia i moralności publicznej oraz bezpieczeństwa publicznego. W szczególności przez pojęcie «zdrowia publicznego» należy rozumieć obowiązek usuwania przez władze publiczne zarówno zewnętrznych zagrożeń zdrowia jednostek, jak i eliminację pokus skłaniających do dobrowolnego (świadomego lub nie) niszczenia swojego zdrowia»¹¹.

Odnosząc się z kolei do ograniczeń w formie ustawy, przytoczyć należy stanowisko TK zawarte w wyroku z 27.2.2014 r.¹²: „w orzecznictwie TK został wyrażony pogląd, że art. 22 Konstytucji RP reguluje wprost w sposób wyczerpujący i kompleksowy zarówno formalne, jak i materialne przesłanki ograniczenia wolności działalności gospodarczej. Jeżeli uznać, że wolność działalności gospodarczej należy do konstytucyjnych praw i wolności jednostki, to art. 22 Konstytucji RP, stanowiąc *lex specialis* w stosunku do art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, wyłącza jego stosowanie jako adekwatnego wzorca kontroli ustawowych ograniczeń wolności działalności gospodarczej. Prawo farmaceutyczne jest właśnie taką ustawą, która ogranicza swobodę działalności gospodarczej w przewidzianej przez Konstytucję formie. Tym samym, zgodnie właśnie z art. 22 Konstytucji RP, przepisy Konstytucji RP, na których oparta jest zasada swobody prowadzenia działalności gospodarczej, nie mogą być wprost przeciwstawiane przepisom Prawa farmaceutycznego”.

Po drugie, regulacja dotycząca ochrony dóbr wysoko cenionych (w tym zwłaszcza wymienionych w Konstytucji RP) tworzy ramy prawne wykonywania działalności gospodarczej. W niektórych przypadkach konieczność ochrony tych dóbr tworzy także ramy podejmowania danego rodzaju działalności gospodarczej (np. ochrona bezpieczeństwa spowodowała zakaz powszechnej sprzedaży broni). W tym sensie ochrona dóbr wysoko cenionych tworzy szkielet funkcjo-

¹⁰ Zob. wyr. TK z 24.11.1998 r., K 22/98, OTK 1998, Nr 7, poz. 115.

¹¹ Wyr. TK z 5.4.2011 r., P 26/09, OTK-A 2011, Nr 3, poz. 18.

¹² Wyr. TK z 27.2.2014 r., P 31/13, Dz.U. z 2014 r. poz. 288.

nalny, czasem szkielet funkcjonalno-organizacyjny, dla prowadzonej działalności gospodarczej. Tym samym prowadzenie działalności gospodarczej z uwzględnieniem wartości wysoko cenionych stanowi uwarunkowanie jej prowadzenia. Przechodząc do relacji między wartościami chronionymi ustawowo w działalności gospodarczej a innowacyjnością przedsiębiorców, zauważenia wymaga, że niektóre z tych wartości, np. ochrona środowiska, mogą działać jako stymulant tych procesów innowacyjnych. Konieczność ochrony środowiska, w tym w działalności gospodarczej, np. poprzez wprowadzanie nowych limitów redukcji emisji CO₂, siłą rzeczy musi prowadzić do poszukiwania bardziej ekologicznych, oszczędnych rozwiązań.

Po trzecie, należy zauważyć, że wartości wysoko cenione mają nie tylko charakter prawny, lecz także pozaprawny. Najbardziej oczywistym przykładem jest moralność, o której mowa w Konstytucji RP. Przesłanka „moralności publicznej” pozwala natomiast na ingerencję prawną w stosunku do takich działań, które powszechnie uznaje się za przynoszące szkody społeczne¹³. Należy zwrócić uwagę, że ustawodawca stosunkowo rzadko posługuje się tym pojęciem, nadając mu określoną normatywną treść. Jednym z nielicznych wyjątków jest art. 93³ PrWł-Przem. Zgodnie z ust. 1 tego artykułu za wynalazek nie uważa się ciała ludzkiego, w różnych jego stadiach formowania się i rozwoju, oraz zwykłego odkrycia jednego z jego elementów, włącznie z sekwencją lub częściową sekwencją genu. W świetle ust. 2 powyższego artykułu za wynalazki biotechniczne, których wykorzystywanie byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 29 ust. 1 pkt 1 PrWł-Przem, lub moralnością publiczną, uważa się w szczególności:

- 1) sposoby klonowania ludzi;
- 2) sposoby modyfikacji tożsamości genetycznej linii zarodkowej człowieka;
- 3) stosowanie embrionów ludzkich do celów przemysłowych lub handlowych;
- 4) sposoby modyfikacji tożsamości genetycznej zwierząt, które mogą powodować u nich cierpienia, nie przynosząc żadnych istotnych korzyści medycznych dla człowieka lub zwierzęcia, oraz zwierzęta będące wynikiem zastosowania takich sposobów.

Zasada wolności działalności gospodarczej związana jest z zasadą społecznej gospodarki rynkowej, wyrażonej w art. 20 Konstytucji RP. Zakłada ona oparcie gospodarki wolnorynkowej na zasadzie swobodnej konkurencji. Ponieważ państwo może występować na rynku nie tylko jako twórca regulacji prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, lecz także jako aktywny gracz rynkowy, podejmując i prowadząc działalność gospodarczą i konkurując z podmiotami prawnymi (w przypadkach, gdzie nie ma monopolu państwowego),

¹³ Zob. L. Garlicki, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej, s. 26.

wolność konkurencji należy w tym kontekście powiązać z koniecznością równego traktowania podmiotów prywatnych¹⁴ oraz publicznych¹⁵ prowadzących działalność gospodarczą¹⁶. W orzecznictwie TK zwracano wielokrotnie uwagę na to, że „zasada społecznej gospodarki rynkowej wymaga, aby państwo i inne instytucje publiczne w stosunkach z podmiotami z sektora prywatnego (w stosunkach zewnętrznych z punktu widzenia instytucji publicznych) działały w formach i na zasadach rynkowych. Jeżeli państwo pośrednio lub bezpośrednio uczestniczy w życiu gospodarczym w formie kooperacji z podmiotami prywatnymi i dopuszcza tę kooperację w formach właściwych dla prawa prywatnego winno przestrzegać zasad ustanowionych dla analogicznej kooperacji podmiotów prywatnych”¹⁷. Z konstytucyjnej zasady równości wobec prawa wynika „nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną, powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących”¹⁸.

Należy zauważyć, że od konstytucyjnej zasady równości dopuszczalne są także odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych. Przyjmuje się, że odstępstwa od tej zasady są możliwe jeżeli:

- „mają charakter relewantny, a więc pozostają w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służą realizacji tego celu i treści. Wprowadzane zróżnicowania muszą

¹⁴ Pod pojęciem podmiotów prywatnych należy rozumieć przedsiębiorców w rozumieniu art. 4 SwobDziałGospU.

¹⁵ W myśl art. 2 pkt 1 ustawy z 19.12.2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 696), dalej jako PPPU, pod pojęciem podmiotu publicznego rozumie się „jednostkę sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, inną, niż określona w lit. a, osobę prawną, utworzoną w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, jeżeli podmioty, o których mowa w tym przepisie oraz w lit. a, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot:

- finansują ją w ponad 50% lub
- posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub
- sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub
- mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego,

oraz związku podmiotów, o których mowa w lit. a i b”.

¹⁶ Zgodnie z wyrażoną w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP zasadą równości wobec prawa, zgodnie z którą „wszyscy są wobec prawa równi, mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne”.

¹⁷ Por. wyr. TK z 7.5.2001 r., K 19/00, OTK 2001, Nr 4, poz. 82; wyr. TK z 9.1.2007 r., P 5/05, OTK-A 2007, Nr 1, poz. 1.

¹⁸ Zob. wyr. TK z 9.1.2007 r., P 5/05, OTK-A 2007, Nr 1, poz. 1.

mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium¹⁹,

- przesłanki różnicowania „muszą mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych”²⁰,
- przesłanki „muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych”²¹.

W świetle orzecznictwa TK zasada wolności gospodarczej nie obejmuje publicznego sektora gospodarczego²². Nie oznacza to, że obowiązuje zakaz prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty należące do sektora publicznego²³. Dopuszcza się prowadzenie działalności gospodarczej przez podmioty publiczne, przy czym z pewnymi zastrzeżeniami, a mianowicie działalność gospodarcza podmiotów publicznych powinna mieć charakter wyjątkowy oraz służyć realizacji wartości konstytucyjnych, takich jak społeczny charakter gospodarki narodowej, zrównoważony rozwój, z poszanowaniem zasady swobodnej konkurencji, w formach i na zasadach rynkowych²⁴. Zarówno państwo, jak i samorząd terytorialny – w celu realizacji zadań publicznych – mogą prowadzić działalność gospodarczą na podobnych zasadach oraz w formach organizacyjnych właściwych dla podmiotów zaliczanych do sektora prywatnego.

Tym samym wskazać należy, że państwo może wpływać na konkurencję w sposób dwutorowy: po pierwsze, może występować jako twórca uwarunkowań prowadzenia działalności gospodarczej, nie prowadząc jej bezpośrednio. Po drugie zaś, może występować jako aktywny gracz rynkowy, prowadząc działalność gospodarczą. Obydwa te rodzaje funkcji (pasywną i aktywną, biorąc pod uwagę prowadzenie działalności gospodarczej) państwo może wykonywać w odniesieniu do innowacyjności: państwo może wprowadzać regulacje sprzyjające innowacyjności, może też, poprzez instytucje państwowe, uzyskiwać prawa ochronne wynikające z PrWiPrzem. Tytułem przykładu można wskazać, że wyszukiwa-

¹⁹ Zob. wyr. TK z 12.12.1994 r., K 3/94, OTK 1994, poz. 42.

²⁰ Zob. wyr. TK z 3.9.1996 r., K 10/96, OTK 1996, Nr 4, poz. 33.

²¹ Zob. wyr. TK z 23.10.1995 r., K 4/95, OTK 1995, Nr 2, poz. 11.

²² Wyr. TK z 7.5.2001 r., K 19/00, OTK 2001, Nr 4, poz. 82.

²³ Szerzej K. Strzyczkowski, *Prawa podstawowe wobec publicznej działalności gospodarczej*, s. 604 i n.

²⁴ Wyr. TK z 7.5.2001 r., K 19/00, OTK 2001, Nr 4, poz. 82. Zob. też M. Zdyb, [w:] M. Sie-radzka, M. Zdyb, *Ustawa*.

nie w bazie wynalazków z zadanymi kryteriami wyszukiwania jako zgłaszający/uprawniony: „państwowy” na dzień 9.3.2015 r. dało 495 rekordów²⁵.

§ 2. O różnorodności form wpływu państwa na gospodarkę, w tym na konkurencyjność i innowacyjność przedsiębiorców

Państwo może wpływać na gospodarkę w rozmaity sposób. Niektóre z form wpływu zostały już zidentyfikowane powyżej. Wskazano, że wpływ państwa na rynek może nastąpić poprzez tworzenie warunków do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (uwarunkowań) i stawianie barier przedsiębiorcom. Wpływ na gospodarkę może mieć charakter zewnętrzny (państwo tworzy warunki do prowadzenia działalności, bezpośrednio w niej nie uczestnicząc) i wpływ bezpośredni, gdy w danym rodzaju działalności państwo prowadzi działalność gospodarczą. Wreszcie państwo może kontrolować działalność gospodarczą, w tym również dbać o poszanowanie reguł konkurencji przez przedsiębiorców. Tej ostatniej kwestii poświęcone są rozważania dotyczące instytucjonalnych uwarunkowań konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw. Zaznaczenia wymaga, że w przypadku innowacyjności wpływ państwa nie jest tak wielopłaszczyznowy jak w przypadku wpływu na konkurencyjność. Generalnie, państwo podejmuje działania mające na celu stymulację innowacyjności.

Należy wskazać na pogląd wyrażony przez *C. Kosikowskiego*: „uzyskanie członkostwa w Unii Europejskiej radykalnie zmieniło zakres powinności państwa wobec gospodarki. Integracja gospodarcza ma bowiem to do siebie, że powstają nie tylko uprawnienia i obowiązki państwa członkowskiego wobec organizacji zapewniającej to członkostwo, lecz zmianie ulegają także dotychczasowe powinności państwa wobec gospodarki. Staje się bowiem elementem wspólnego rynku, którym rządzą zasady przyjęte w traktatach założycielskich”²⁶. Tym samym państwo wpływa na gospodarkę w sposób, który zostaje niejako „narzucony” przez rozwiązania z „zewnątrz”, czyli wynikające z prawa unijnego. Interakcja regulacji unijnych i krajowych jest niekiedy skomplikowana, czasami istniejące regulacje krajowe, pozostające w sprzeczności z prawem unijnym, wymagają zmian. Jednym z wielu przykładów regulacji, w których prawo unijne ma kluczowe znaczenie, są zamówienia publiczne oraz wsparcie dla mikro-, małych

²⁵ <http://grab.uprp.pl/PrzedmiotyChronione/Strony%20witryny/Wyszukiwanie%20proste.aspx>, dostęp z 9.3.2015 r.

²⁶ *C. Kosikowski*, *Publiczne prawo gospodarcze*, s. 26.

i średnich przedsiębiorców, wybrane w dalszej części do szczegółowego omówienia, zarówno w wymiarze unijnym, jak i krajowym.

Państwo może wpływać na konkurencyjność i innowacyjność w formie nakazów (np. konieczność uzyskania koncesji), zakazów (np. zakaz reklamy) i przyznając uprawnienia (np. prawo ochronne na znak towarowy). Można powiedzieć, że państwo, ingerując w gospodarkę, zasadniczo wpływa na konkurencyjność przedsiębiorstw. Po pierwsze, może tworzyć otoczenie konkurencyjne (warunki prowadzenia działalności), może też wpływać na relacje w konkutowaniu między poszczególnymi przedsiębiorcami. Poza tym, państwo może podejmować działania mające na celu zwiększanie konkurencyjności podmiotowej, rozumianej jako zwiększanie liczby przedsiębiorców podaży usług w danym sektorze czy branży działalności gospodarczej. Przykładem tego typu działań są deregulacje zawodów. Poszczególne instrumenty stosowane przez państwo mogą mieć wpływ na różne podmioty rynkowe będące przedsiębiorcami: wytwórców, dystrybutorów, sprzedawców itp. Niektóre z regulacji prawnych skierowane są do wszystkich przedsiębiorców, inne zaś do wybranych grup.

Klasyfikując środki i metody wpływu na konkurencyjność przedsiębiorców przez pryzmat czasu, należy wskazać na środki długookresowe, średniookresowe i krótkookresowe (doraźne, wypadkowe). Środki te można podzielić na środki planowe (wynikające z planów, programów, polityk) i doraźne (stanowiące reakcję *ex post* na procesy zachodzące w gospodarce). Ze względu na osiągnięty efekt na gospodarkę, należy wyróżnić środki mające działanie względnie natychmiastowe i środki, na których efekty należy poczekać (długofalowe).

Jeśli chodzi o ocenę metod wpływu, to można wyróżnić środki mające wpływ pozytywny na konkurencyjność przedsiębiorców (np. ochrona słabszych uczestników rynku przed działaniami silniejszych czy zakazy antykonkurencyjnych zachowań, np. zawierania porozumień ograniczających konkurencję), mające pozytywny wpływ na konkurencyjność jako mechanizm funkcjonowania rynku, ale ograniczający działalność konkretnego przedsiębiorcy (np. regulacje prawne dotyczące kontroli koncentracji przedsiębiorstw czy zakazu nadużycia pozycji dominującej przez przedsiębiorcę na rynku właściwym), oraz negatywny wpływ na konkurencyjność (np. zakazy konkurencji czy utrzymywanie barier działalności gospodarczej czy też nadregulacja).